

**N. Vajdai Teréz: Az e-államigazgatás jelene
Magyarországon**

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:
N. Vajdai Teréz (2004) „Az e-államigazgatás jelene
Magyarországon”: in: *Társadalmi riport 2004*, Kolosi Tamás,
Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest:
TÁRKI, Pp. 357–372.

Az e-államigazgatás jelene Magyarországon

N. Vajdai Teréz

A KOPINT-DATORG 2000 óta méri, elemzi az államigazgatás felkészülését az e-kormányzásra. A 2002. évi mérések alapja már az *eEurope Akcióterv* megvalósítására az Európai Tanács 2000. decemberi ülésén elfogadott 23 indikátorcsoportból álló mérőrendszer (a továbbiakban: eEurope+ 2003 indikátorok) volt. Azóta a követelmények növekedtek, további indikátorokat fogadtak el.

Tanulmányunkban legutóbbi (2003. IV. negyedévi) mérési eredményeinket foglaljuk össze, amelyeket az *eEurope 2005 Akcióterv*hez kapcsolódó indikátorok struktúrája szerint kívánunk bemutatni, maga a felmérés is ennek figyelembevételével készült.¹

I. A kutatás módszertana

Az eEurope 2005 Akciótervben elfogadott célok eléréséhez az Európai Unió meghatározta azokat az indikátorokat, amelyekkel az e-kormányzat megvalósulását mérni javasolja. Ezen belül az e-államigazgatásra az alábbi indikátorok vonatkoznak:

- Az olyan online közszolgáltatások száma, melyek rendelkeznek digitális back office feldolgozással.
- A nyílt forráskódú szoftvereket felhasználó közintézmények aránya.
- A WAI (Web Access Initiative)² A szintű elérhetőségi irányelveknek megfelelő központi kormányzati honlapok aránya.

¹ Az adatfelvétel az Informatikai és Hírközlési Minisztérium megrendelésére, a 1214/2002. (XII. 28.) kormány határozattal létrehozott Magyar Információs Társadalmi Stratégia (MITS) rendszeres monitoring vizsgálatának részeként készült.

² A Web Access Initiative (WAI) a hátrányos helyzetűek hozzáféréseinek követelménye. Az *eEurope 2005 Akcióterv*ben szereplő A, AA és AAA minősítések a kormányzati honlapok teljeskörű használhatóságának követelményeit tartalmazzák a hátrányos helyzetűek ügyintézési lehetőségeire vonatkozóan. Nagyon részletes kötelező és ajánlott szerkesztési és hozzáférési irányelveket ad meg.

- Magasabb szintű, AA és AAA besorolású központi kormányzati honlapok aránya.
- Az online elérhető alapvető közszolgáltatások aránya (felsorolva az összes adót, járandóságot, igazolást, anyakönyvi kivonatokat, az ügyfél nyilatkozatait, cégbejegyzést stb.).
- A teljes egészében online módon lebonyolított közbeszerzések százalékos értékaránya az összes közbeszerzéshez képest.

A jelenlegi fejlettségi szinten azonban sok esetben kénytelenek vagyunk elemzésünkben olyan mutatókat is említeni, amelyek az eEurope 2005 indikátorai szerint ugyan nem értékelhetők, de a magyar államigazgatás számára fontosak, mert megmutatják a távolságot és a hiányosságokat, amelyeket még le kell küzdeni a Magyar Információs Társadalom Stratégia, – és ezen belül az e-kormányzat – megvalósításához. Ezért hasznosnak találjuk azokat az elsődleges méréseket is bemutatni, amelyek a fenti indikátorok által mérni kívánt követelmények tárgyi és szubjektív alapjainak fejlettségi fokát jellemzik. Jelentős helyet kapott tehát tanulmányunkban a meglévő informatikai és kommunikációs technológiára (a továbbiakban: IKT) és az alkalmazottak felkészültségére, valamint az online közigazgatáshoz való viszonyulásra vonatkozó adatok elemzése.

Vizsgálatunk során az államigazgatási intézmények teljes körét – a központi közigazgatási szervek, a területi államigazgatási szervek és intézmények, valamint a helyi dekoncentrált szervek állapotát mértük fel kérdőíves adatfelvétellel. A kutatás eredményei tehát az említett három szervezeti szinten mérhetők össze. (1. táblázat) A kutatás során – az Európai Unió adatszolgáltatási előírásának megfelelően – kizárólag a saját felmérési eredményeinket használtuk fel.

1. táblázat. A válaszadó intézmények megoszlása az államigazgatási szektorban (%)

Az intézmény típusa	%	N
Központi közigazgatási szervek	17	68
Területi (dekoncentrált) szervek	52	210
Helyi (dekoncentrált) szervek	31	123
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>401</i>

Leegyszerűsítve: Az A szint a vakok számára letölthető tartalmakat követeli meg. Az AA szint akkor érhető el, ha a látás-, hallás-, mozgássérültek, értelmi fogyatékosok igényeihez vannak szerkesztve a honlapok. Az AAA szint mindezek továbbfejlesztése a különböző nyelvi, képi, audio-vizuális megjelenítés és a honlapon keresztül történő teljes körű ügyintézését lehetővé teszi. Ld. <http://www.w3.org/WAI/>.

Az adatfelvételt strukturált kérdőív segítségével, a témával adekvát módon, elektronikus úton végeztük. A megkérdezettek e-mailben kaptak tájékoztatást a kérdőívet tartalmazó honlapról, az egyedi kérdőív megnyitásához szükséges azonosítóról, illetve jelszóról, melyek segítségével a honlapon tudták kitölteni a kérdőívet. Válaszaikat a rendszer automatikusan rögzítette az adatbázisba.³ Az adatfelvételt 2003. november 25-e és december 8-a között bonyolítottuk le. Összesen 869 kérdőívet küldtünk ki, amiből 401 intézmény válaszolt.⁴

2. IKT-eszközökkel való ellátottság és humán erőforrás

Ahhoz, hogy az elektronikus közigazgatás állapotáról, vagy kialakításának lehetőségeiről bármit is megállapíthassunk, először is fel kellett mérnünk az intézmények IKT eszközökkel való ellátottságát, használatát, hálózati kapcsolataikat, valamint állományuk felkészültségét.

2.1. Számítógépekkel való ellátottság, mobiltelefon használat

A kérdőívünkre adott válaszokból kiderült, hogy egy kivétellel mindegyik szervezet használ számítógépet. Tehát ezen a területen teljes a lefedettség.

A mobiltelefon hivatali munkára történő használata viszont csak a központi és a területi szerveknél általános (93%, illetve 99%), a helyi dekoncentrált szerveknél csak 76%-os, és további 22% nem is tervezi használni.

Az internetelérést biztosító mobiltelefon (WAP) használata viszont minden szinten jóval alacsonyabb. A központi szervek 50%-ánál használják, viszont 25%-uk egyáltalán nem tervezi beszerezni ezt a szolgáltatást, a területi szerveknél ez az arány jelenleg 36%, illetve 49%. A helyi dekoncentrált szerveknél még kevesebben (8%) használnak WAP-ot, és 87%-uknál a jövőben sem tervezik annak használatát.

³ Mivel a KSH-nak az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP) keretében történő adatfelvételéből csak nagyobb időeltolódással nyerhetők az informatikai infrastruktúrára vonatkozó adatok, a monitoring feladat ellátása érdekében – előzetes egyeztetéssel – a kérdőívben szerepelnek olyan kérdések is, amelyek megegyeznek a KSH által alkalmazott, vagy a jövőben alkalmazandó kérdéseivel.

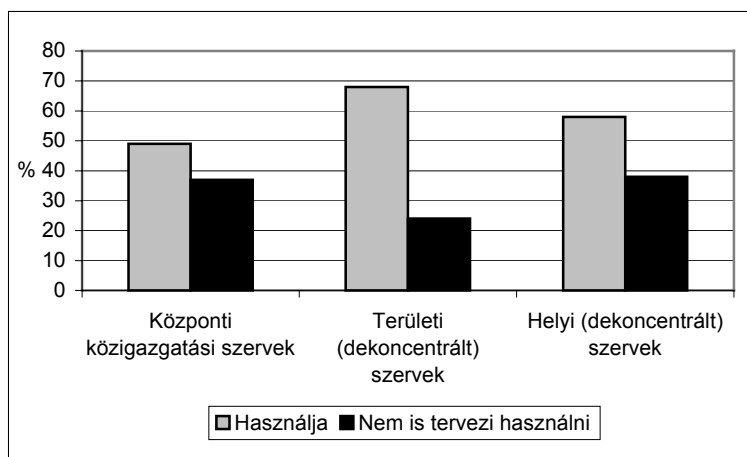
⁴ Adataink azonban ennél szélesebb körűek, mert több olyan központi szerv is volt, amelyik az alárendelt területi és helyi dekoncentrált szervezetei adatait is megküldte. Ezzel szemben – az e-közigazgatás szellemének teljességgel ellentmondva – előfordult az is, hogy a szervezet az IHM közigazgatási államtitkárnak támogatást kérő levele ellenére is megtiltotta a hozzá tartozó dekoncentrált szerveknek az önálló válaszadást.

2.2. Hálózati csatlakozás

A lokális számítógépes hálózatok (LAN) használatának mutatója igen magas, és az intézmények típusa szerint nem mutat jelentős eltérést: a válaszadók közül a központi szerveknél 96%-os,⁵ a területieknél 98%-os, a helyi dekoncentrált szerveknél 95%-os a lefedettség e tekintetben.

A nagy távolságú hálózatok esetében (WAN) viszont mind a három intézményi szinten jóval alacsonyabb az ellátottság. A válaszadó intézmények mindössze 62%-a rendelkezik ilyen hálózattal. A szóródás a minisztériumok között nagyon nagy. A Külügyminisztériumban, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában, a Miniszterelnöki Hivatalban 100%-os, a Honvédelmi Minisztériumban pedig 0%-os a lefedettség. A többi minisztériumban átlagosan mintegy 60%-os a WAN-használat. A válaszok alapján nem mutatható ki olyan tendencia, miszerint a jövőben ezen változtatni terveznének. Az 1. ábra a válaszok intézménytípusonkénti megoszlását mutatja.

1. ábra. A nagy távolságú hálózatok (WAN) elterjedtsége az államigazgatásban az intézmény típusa szerint, 2003 (%)

⁵ Meg kell jegyeznünk, hogy a mutatót jelentősen le húzza a Honvédelmi Minisztérium adata, a maga nyilván speciális okokkal magyarázható 50%-ával.

Intranettel⁶ a helyi dekoncentrált szervek 85%-a, a területi szervek 83%-a, és a központi közigazgatási szervek 68%-a rendelkezik. Az extranet⁷ használata viszont ennél sokkal alacsonyabb, a három vizsgált intézményi szint átlagában mindössze 10%-os. Emögött szintén magas az adatok szóródása: míg a Külügyminisztérium esetében 100%-os, addig a Pénzügyminisztériumban csak 33%-os az extranettel való ellátottság. Összességében a válaszadók 73%-a válaszolta azt, hogy a jövőben sem tervezi az extranetet használni.

2.3. Internethasználat

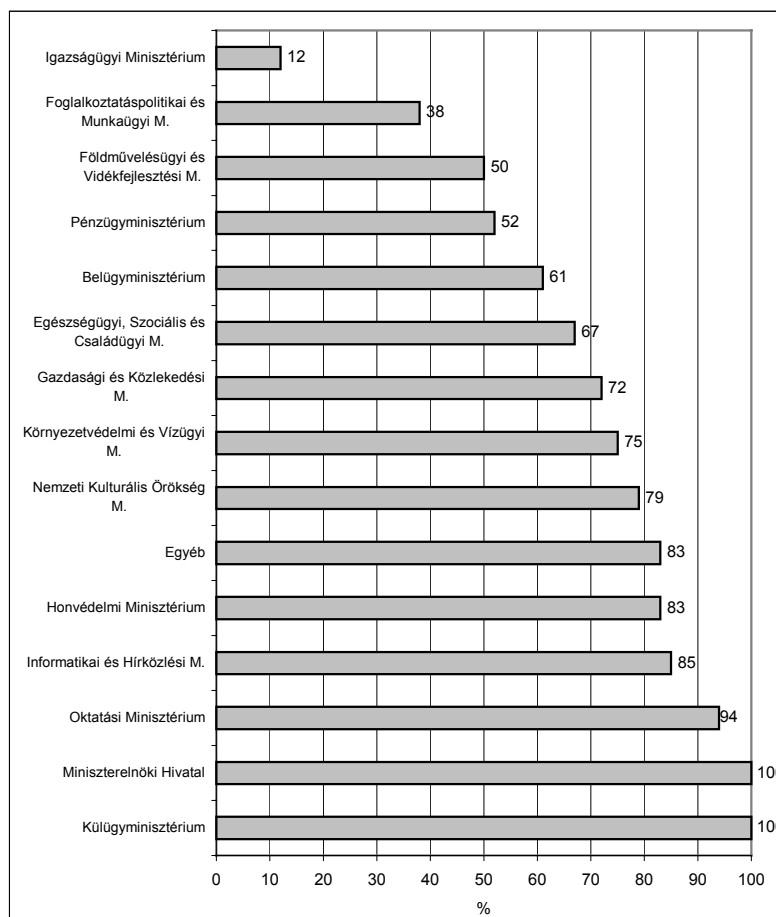
Az internethasználat a központi közigazgatási szerveknél és a területi szerveknél mintegy 95%-os, tehát szinte minden szervezetnél van internetre kapcsolt készülék. A helyi dekoncentrált szervezeteknél a legalacsonyabb ez az arány mindössze 70%-uknál van internethasználati lehetőség. A helyi szervezetek 3–3%-a válaszolta, hogy 1 éven belül, illetve 1 év múlva tervezi használni, 23%-uk pedig egyáltalán nem tervezi az internetelés bevezetését.

Ha ágazatonként nézzük az internetsűrűséget – azaz, hogy az intézmények hány százalékánál van egyáltalán olyan gép, amin keresztül elérhető a világháló –, akkor azt látjuk, hogy azokhoz a minisztériumokhoz tartozó intézményeknél, ahol jelenleg a legalacsonyabb az internetsűrűség (Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium: 77%, Foglalkoztatáspolitikai és Munkügyi Minisztérium: 82%, Igazságügyi Minisztérium: 82%), ott tervezik legkevésbé bevezetni azt. (Az előbbieket sorrendjében: 18%, 11%, és 9% nem tervezi bevezetni az internetelést.) A 2. ábra az egyes minisztériumoknál internetkapcsolattal rendelkező gépek arányát mutatja.

⁶ Az intranet zárt hálózatok (számítógépek és adatátviteli kapcsoló eszközök) illesztésével létrejött, internetes szabványokra épülő számítógépes privát hálózat, amely belső információk tárolására, továbbítására, elérésére szolgál.

⁷ Az extranet olyan intranet hálózat, amely biztonságos környezetben a szervezeten kívüliek meghatározott köre számára (ügyfelek, partnerek) is hozzáférést biztosít, azonosító és jelszó segítségével.

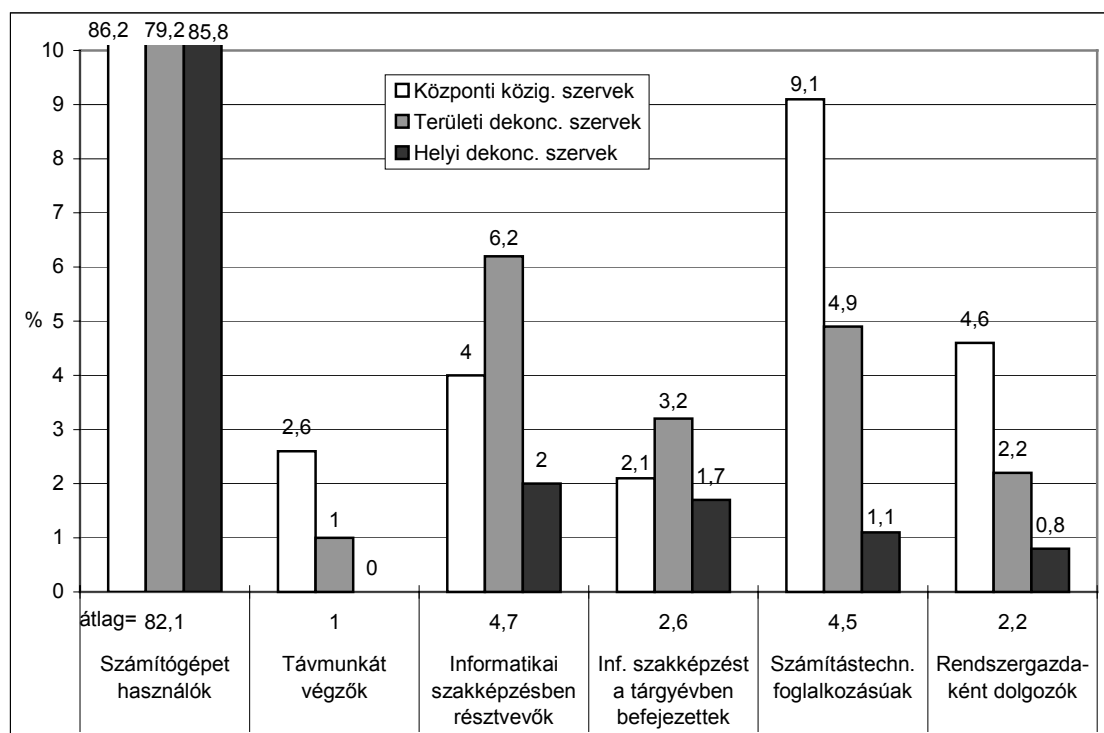
2. ábra. Az interneteléréssel rendelkező gépek aránya ágazatonként, 2003 (%)

2.4. Az alkalmazottak hozzáférése az IKT-eszközökhöz, felkészültségük és képzésük

Az e-kormányzáshoz szükséges emberi erőforrások tekintetében több oldalról is vizsgáltuk a képet. Ami a számítógép használatot illeti, átlagosan az államigazgatásban dolgozók 82%-a felhasználó, de e tekintetben is nagyon nagy a szóródást tapasztalunk a különböző ágazatok között.

3. ábra. A számítástechnikával különböző szinten kapcsolatba kerülő dolgozók intézményen belüli aránya közigazgatási szintenként, 2003 (%)

A legalacsonyabb a felhasználók aránya az Igazságügyi Minisztériumban (58%) és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumban (60%), míg a legmagasabb az Informatikai és Hírközlési Minisztériumban (100%), valamint a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztériumban (97%). Ezek a számok természetesen nem értékelhetők önmagukban, legalább ilyen döntő, hogy mire használják a számítógépet.

Az állomány felkészültségének további mutatói, hogy milyen számítógépes szakembereket alkalmaznak, illetve az egyes intézmények mennyire gondoskodnak az alkalmazottak ilyen irányú képzéséről. Ezekben a kérdésekben viszont jelentős különbségek mutatkoznak az államigazgatás különböző szintjei között. A központi szerveknél a többinél jóval nagyobb a számítástechnikusok és rendszergazdák foglalkoztatása. A területi dekoncentrált szervezetek talán még nem ismerték fel ennek fontosságát, viszont mind a központi, mind a helyi szervekhez képest nagyobb arányban iskolázzák be a munkatársaikat informatikai szakképzésre. Az elektronikus közigazgatásban oly nagy jelentőséggel bíró számítógép használaton alapuló távmunka viszont minden szinten alacsony, vagy nem is létezik. A 3. ábra a fenti összetett képet illusztrálja.

3. A digitális back office feldolgozással rendelkező online közszolgáltatások elterjedtsége

Az intézményekben található gépi és emberi kapacitások számbavétele után rátérünk az online szolgáltatások – eEurope+ indikátorok szerinti felmérésére.

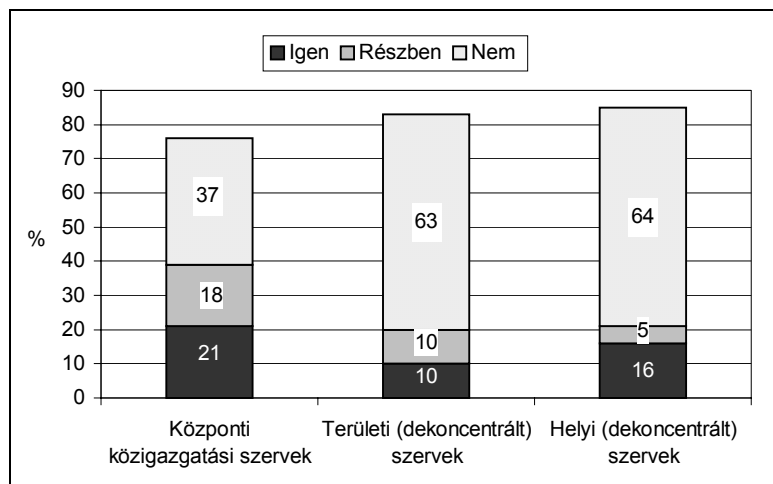
Sajnos Magyarországon az online közigazgatás még olyan alacsony szinten áll, hogy kénytelenek vagyunk a fenti indikátort elemeire bontani. Vagyis előbb azt vizsgáljuk meg, hogy egyáltalán nyújtanak-e online szolgáltatást a közigazgatási szervek; ha igen, úgy hányat, pontosan melyeket és az interaktivitás mely szintjén. Más kérdés, hogy – éppen az online szolgáltatások alacsony szintjével összefüggésben – nem jutottunk ilyen egzakt válaszokhoz.

A központi közigazgatási szervek 21%-a, a területiek 10%-a és a helyi (dekoncentrált) szervek 16%-a válaszolta, hogy nyújt valamilyen online szolgáltatást. Ezt az eredményt el kellett fogadnunk, de a helyi szervek esetében könnyen lehet, hogy a válaszadók az információk megjelenítését a honlapon helyenként közszolgáltatásnak ítélték, mint ahogy a „részben” válaszok mögött is nagy különbségek lehetnek. Valószínűleg a nem megfelelő tájékozottság számlájára kell írunk a magas, 17%-os válaszmegtagadást is.

A központi közigazgatási szervek esetében a legnagyobb az online szolgáltatások aránya (20%). E viszonylag magas arány háttérben azonban csak

néhány minisztérium és háttérintézményei állnak: pl. a Miniszter Elnöki Hivatal mint a kormányportál kezelője, az Oktatási Minisztérium az ösztöndíjak és beiskolázások jelentkezési lapjaival, az Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium az állásajánlatok közvetítésével, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma alá tartozó online kereshető könyvtári adatbázisok.

4. ábra. Számítógépes hálózaton keresztül igénybe vehető, illetve megrendelhető szolgáltatások aránya közigazgatási szintenként, 2003 (%)

Anélkül, hogy kicsinyítenénk ezek jelentőségét, meg kell állapítanunk, hogy a gazdasági élet dinamizmusát növelő, a vállalkozások kiszolgálását megkönnyítő online szolgáltatások még hiányoznak, vagy nem teljes körűek: például az Igazságügyi Minisztérium a cégbírósági adatszolgáltatás, az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium a társadalombiztosítási ügyintézés, valamint a Pénzügyminisztérium a teljes körű adózás tekintetében.

Miután az online szolgáltatások szerény meglétét regisztráltuk, a digitális back office háttérrel kapcsolatban meg kell elégednünk annak felmutatásával, hogy egyáltalán megvan-e az infrastrukturális lehetőség annak megteremtésére. Pozitívan értékelhetjük, hogy ehhez a feltételek adottak. A válaszadó intézmények számítógépeinek több mint 90%-a egymással összekapcsolva, helyi hálózatban üzemel.

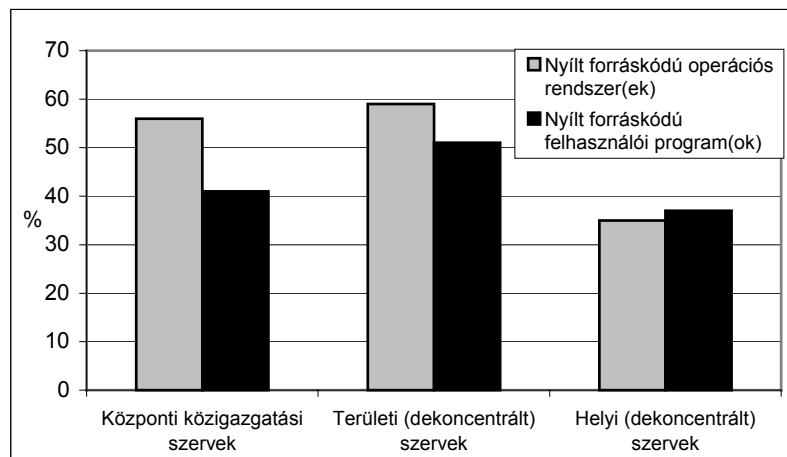
Meg kell állapítanunk, hogy ez a kérdéskör az eEurope+ indikátora szerint nem igazán értékelhető, viszont az eredmények az államigazgatás számá-

ra megmutatják, hogy a feltételek milyen mértékben állnak készen az elektronikus közigazgatáshoz.

4. A nyílt forráskódú szoftvereket felhasználó közintézmények aránya

A nyílt forráskódú szoftverek használatának indikátora szintén azt hivatott mérni, hogy adott-e a lehetőség az interaktív ügyintézésre a közigazgatási szervek és a lakosság között. Adataink alapján megállapíthatjuk, hogy különösen a területi dekoncentrált szerveknél népszerűek a nyílt forráskódú szoftverek, de a központi közigazgatási intézményeknek is több mint fele él ezzel a lehetőséggel. A helyi szervek egyelőre még bátortalanabbak az ilyen megoldások alkalmazásában. (5. ábra)

5. ábra. Nyílt forráskódú szoftverek használata közigazgatási szintenként, 2003 (%)

Ha a minisztériumi hovatartozás szerint nézzük a nyílt forráskódú szoftverek elterjedtségét, akkor e tekintetben ismételt nagy szórás jellemző: van olyan minisztérium, ahol egyik intézmény sem, van olyan, ahol mindegyik intézményben használnak ilyeneket. Az átlagot tekintve kb. 50% nyílt forráskódú szoftverek elterjedtsége a közigazgatásban.

Sajnos ezek az adatok ismét csak azt mutatják, hogy milyen lehetőség van az államigazgatás továbbfejlesztésére e területen, mivel valójában nem áll mögöttük interaktív elektronikus szolgáltatás.

5. Az A és magasabb szintű AA és AAA besorolású központi kormányzati honlapok aránya

Az A és a magasabb szintű AA és AAA indikátorok szerinti mérésről azért írunk együtt, mert jelenleg a honlapok színvonala (elsősorban személyre szabhatóság, adatvédelmi tájékoztatás, kereső funkció megléte terén) olyan alacsony, hogy az elnevezés mögött meghúzódó követelményeknek egyelőre nem felel meg. Viszont mindenképpen érdemesnek tartottuk e tekintetben a jelenlegi állapotot feltérképezni.

Első megközelítésben azt néztük meg, hogy az intézmények mekkora hányada rendelkezik honlappal. A válaszokból leszűrhető 40%-os arány bizony nagyon alacsony. Ebben a központi közigazgatási szervek 82%-kal, a területi dekoncentrált szervek 38%-kal, a helyi dekoncentrált szervek 21%-kal reprezentáltak magukat.

Az alábbi 2. táblázatban összefoglaltuk azokat a honlapra vonatkozó jellemzőket, amelyek részben általános jellemzők, részben olyanok, amelyekre a Kormányzati Informatikai Egyeztető Tárcaközi Bizottság 19. ajánlása is kitér. Az összes válasz mellé – az eEurope+ indikátornak megfelelően – kiűjtöttük a központi kormányzati honlapok adatait is.

2. táblázat. Az államigazgatási szervek honlapjainak jellemzői, 2003 (%)

A honlap lehetséges jellemzői	Igennel válaszolók	Központi közigazgatási szervek
Megismerhető-e a honlapról az intézmény működése, felépítése?	91	95
Adnak-e meg az intézmény honlapján központi e-mail címet?	86	85
Vannak-e az intézmény honlapján linkek kapcsolódó tevékenységű hazai intézményekhez?	79	79
Intézményük ellátja-e a honlapját kereső funkcióval?	44	58
Intézményük honlapja kínál-e hozzáférést valamely specializált adatbázishoz?	43	70
Az intézmény honlapján van-e lehetőség idegen nyelvre való átváltásra?	41	52
Vannak-e az intézmény honlapján linkek kapcsolódó tevékenységű EU-intézményekhez?	37	59

A honlap lehetséges jellemzői	Igennel válaszolók	Központi közigazgatási szervek
Vannak-e az intézmény honlapján linkek kapcsolódó tevékenységű más külföldi intézményekhez?	31	60
Van-e az intézmény honlapján adatvédelmi tájékoztató?	23	23
Nyújtanak-e lehetőséget honlapjuk személyre szabott megjelenítése beállítására a felhasználóknak?	12	17
Van-e az intézménynek speciálisan a fogyatékkal élők részére tervezett weboldala?	2	1

A 2. táblázatból láthatjuk, sajnos nagyon alacsony százalékokat mutatnak az e-közigazgatáshoz nélkülözhetetlen olyan mutatók, mint az adatvédelmi tájékoztató, vagy a személyre szabott megjelenítés lehetősége, de ennél alapvetőbb részlet, a kereső funkció is hiányzik mintegy a honlapok felénél. Ezek után várható volt az is, hogy szintén alacsony értékeket fogunk kapni az önálló URL-címekre vonatkozóan, valamint magas értéket az átlagos frissítési időre, bár itt az átlagok mögött ismételten nagy a szóródás. (3. táblázat)

3. táblázat. Az önálló URL-címek átlaga és a honlap frissítésének átlagos ideje közigazgatási szintenként, 2003

Közigazgatási szint	Önálló URL-címek átlaga (db)	A honlap átlagos frissítési ideje (nap)
Központi közigazgatási szervek	1,6	13,1
Területi szervek	1,1	21,0
Helyi dekoncentrált szervek	1,3	8,8

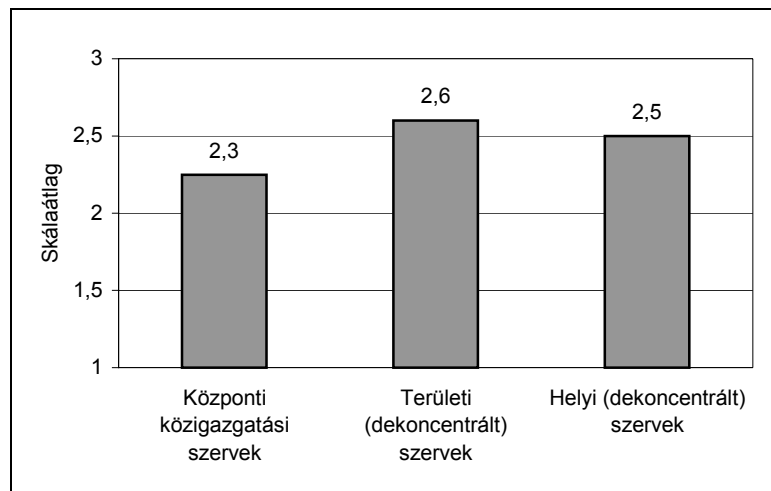
6. Az online elérhető alapvető közszolgáltatások aránya

Korábbi, 2002. év végi felmérésünk azt mutatta, hogy Magyarországon az ügyintézés kevesebb mint 1%-a történik online módon. Abban a néhány intézményben is, ahol már megteremtődtek az elektronikus ügyintézés feltételei, az ügyfeleknek csak egy statisztikailag elhanyagolható töredéke él ezzel a lehetőséggel.

Ezek után 2003-ban arra kértük az intézmények válaszadóit, hogy az iskolai osztályzatok logikáját követve, egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékeljék, hogy jelenlegi közigazgatási feladataikat mennyire találják alkalmasnak arra, hogy azokat jövőben elektronikus úton (online) tudják majd szolgáltatni. A 6. ábrában látható az alacsony osztályzatok azt jelzik, hogy a válaszolók szerint

azok a szolgáltatások, amelyeket az intézményük nyújt, alig alkalmasak az e-kormányzásra való átalakításra.

6. ábra. Az intézmény által nyújtott közszolgáltatások mennyire alkalmasak e-kormányzati eljárások alkalmazására? – a kérdésre adott válaszok közigazgatási szintek szerinti bontásban, 2003 (skálaátlagok)

Megjegyzés: A válaszokat 5-fokú skálán mértük, ahol az 1-es a „legkevésbé megfelelő”, az 5-ös a „legmegfelelőbb” választ jelentette.

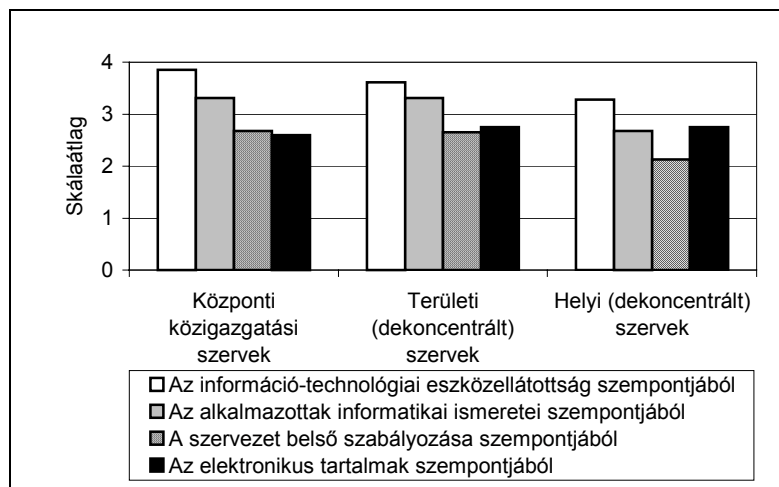
Ugyanezt a kérdést megnéztük az egyes országos hatáskörű szervek és intézményeik szerinti bontásban is. A 373 választ adó intézmény közül 80-nak a képviselője úgy vélte, hogy a szolgáltatásaik egyáltalán nem alkalmasak arra, hogy valamikor elektronikus szolgáltatások legyenek, és csak 16 intézmény képviselője ítélte meg úgy, hogy szolgáltatásaik teljes mértékben megfelelőek ahhoz, hogy az e-kormányzat részei legyenek. Itt ismét arra kell felhívni a figyelmet, hogy nagyon sok intézményben feltehetően nem is értik az előttük álló feladatot.

7. A teljes egészében online módon lebonyolított közbeszerzések

E kérdéskört az elektronikus úton történő beszerzésekkel közelítettük meg. Megállapítottuk, hogy az online beszerzések mértéke egyelőre elenyésző a magyar államigazgatásban, egyedül az Informatikai és Hírközlési Minisztérium végzi ilyen módon a beszerzései mintegy egyharmadát. Jobb a helyzet az elektronikus átutalások tekintetében. A központi közigazgatási szervek a pénzügyi átutalásaik 34%-át, a területi dekoncentrált szervek a 31%-át, míg a helyi dekoncentrált szervek átutalásaik 9% körüli hányadát intézik elektronikus úton.

Rákérdeztünk ugyan a teljes egészében online módon lebonyolított közbeszerzések arányára is az összes közbeszerzéshez képest, de a néhány tized százalékos „igen” választ sem találtuk értékelhetőnek. Ez esetben a válaszadók valószínűleg az online módon közzétett közbeszerzési kiírásokra gondolhattak, hiszen 2003 végén ehhez még hiányzott a jogszabályi háttér Magyarországon.

7. ábra. Az intézmények felkészültsége az elektronikus közbeszerzés bevezetésére közigazgatási szintek szerint, 2003 (skálaátlagok)

Megjegyzés: A válaszokat 5-fokú skálán mértük, ahol az 1-es „egyáltalán nincs felkészülve”, az 5-ös „teljesen felkészült” választ jelentette.

Hogy tájékozódhassunk a jelenlegi helyzetről és a várható fejlődésről, az előző fejezethez hasonlóan itt is megkérdeztük a válaszadóinkat, hogy hogyan vélekednek saját intézményeiknek az elektronikus közbeszerzés beveze-

tésére való felkészüléséről. A válaszolóknak ezt négy szempont szerint kellett értékelniük, az iskolai osztályzatok logikája szerint, egy 5-fokú skálán. (7. ábra) Ahogy az e-kormányzásra való felkészültség bármely összetevőjénél megállapítható, az eszközellátottságot általában jónak ítélték a válaszadók. Az alkalmazottak informatikai felkészültségét viszont csak közepesre, a belső szabályozást, és a tartalmakat pedig már gyengének ítélték a kérdezettek.

Ha ágazatonként vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy egyedül a Gyermekek, Ifjúsági és Sportminisztérium érzi teljesen felkészültnek magát az online közbeszerzés bevezetésére. A Külügyminisztérium eszközellátottságot tekintve kapott 5-ös osztályzatot, de 4-esre vagy 4-es felettire osztályozta saját intézményét az eszközellátottság tekintetében az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, a Környezetvédelmi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium és az Oktatási Minisztérium is. A másik három szempont 2-es és 3-as közötti osztályzatai azonban még ezeknél a minisztériumoknál is rávilágítanak arra, hogy még van tennivaló a teljes egészében online módon lebonyolítható közbeszerzések működéséig.

8. Összegezés: helyzetértékelés és az e-közigazgatás akadályainak elemzése

Eredményeink alapján megállapíthatjuk, hogy az elektronikus államigazgatásra való felkészülés színvonala Magyarországon jelenleg közepesnek mondható. Az intézmények alapvető IKT-eszközökkel való ellátása megfelelő, szinte valamennyi használ számítógépet. Az internethasználat szempontjából azonban már nagyobb a különbség az intézmények között. A központi és a területi dekoncentrált szervezetek csaknem 100%-os internet-penetrációjával szemben a helyi dekoncentrált szerveknél csak 70%-os ez az arány, és 23%-uk nem is tervezi, hogy a közeljövőben az internetre csatlakozik. Lokális számítógép hálózata szinte valamennyi szervezetnek van, intranetje pedig 81%-uknak. Ami ezeknek az infrastruktúra használatát illeti, a válaszadók 98%-a használ valamilyen elektronikus levelező rendszert. Ugyanakkor a fejlettebb alkalmazások száma még nagyon alacsony.

Az intézmények hálózati kapcsolatairól elmondhatjuk, hogy a back office tevékenység végzésére a szervezetek túlnyomó többségében adottak a feltételek. A válaszadó intézmények számítógépeinek több mint 90%-a egymással összekapcsolva, helyi hálózatban üzemel. A központi intézményeknél a gépek döntő többsége a világhálóra is rákapcsolható. A területi és a helyi dekoncentrált szerveknél azonban már nem ilyen jó az egész állomány hozzáférése az internethez.

Ami az intézmények személyi állományát illeti, általános számítógépes képzésük jónak mondható, láthatóan ennek szükségességét még azok a minisztériumok is felismerik, ahol alacsony a számítógéphasználat színvonala. A legtöbb helyen viszont kevésnek tűnik a számítástechnikusok, rendszergazdák alkalmazása. Arányában a legtöbb rendszergazdát az informatikai és az oktatásügyi tárca alkalmazza.

Miért jár akkor ilyen gyerekcipőben az e-államigazgatás? Sajnos a megfelelő IKT-eszközökkel való ellátás mellett komoly elmaradások is vannak. Az e-kormányzati szolgáltatások kifejlesztése szempontjából igen fontos, hogy megfelelő hálózati összeköttetéssel rendelkezzenek az államigazgatási szervek. Ezzel szemben ma még a központi közigazgatási szervek közel kétharmada, a területiek egyharmada és a helyi dekoncentrált szervezeteknek csupán 12%-a rendelkezik szélessávú összeköttetéssel. Enélkül pedig, különösen a sok vidéki és dekoncentrált szervezettel rendelkező tárcáknál (Belügyminisztérium, Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium, Gazdálkodási és Közlekedési Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium) elképzelhetetlen az elektronikus államigazgatás.

A másik elengedhetetlen feltétel az e-kormányzat zavartalan működéséhez és az adatok védelméhez a hálózati biztonság magas foka. E téren is nagy a lemaradás. Nem véletlen, hogy olyan kérdésekre, mint az internet közigazgatási használatának akadálya vagy a közbeszerzést gátló tényezők, nagy számban a nem megfelelő szintű biztonságot jelölték meg válaszként. A biztonságos szerver és a tűzfal mellett az intézmények ma még elsősorban a hagyományos védelmi intézkedéseket alkalmazzák. Mindhárom intézményi szinten a biztonsági másolatok készítése és a saját kezűleg elvégzett vírusellenőrzés jelenti az adatbiztonságot.

Meglehetősen alacsony színvonalat mutatott a honlapok nagy része is. Nyilván részben a mögöttük lévő kevés online szolgáltatás okán. Viszont az egyirányú információszolgáltatás is megkövetelné a gyakoribb honlapfrissítést, de ez már átvezet a következő problémához.

A humán erőforrás tekintetében már említettük a számítástechnikusok, rendszergazdák alacsony foglalkoztatási arányát. Pedig az ő alkalmazásukat, valamint a szervezőkét, akik megtervezik és végigkísérik az elektronizálás folyamatát, nem lehet megtakarítani, még szűkös költségvetési körülmények között sem. Különösen olyan szellemi közegben nem, ahol az egyik önértékelésre adott kérdésünk válaszaiból kiderült, hogy az államigazgatás intézményeinek az informatikai kérdések megválaszolására hivatott képviselői nagyszázalékban úgy gondolják, hogy az általuk nyújtott szolgáltatások csak igen kis mértékben alkalmasak arra, hogy a jövőben az e-kormányzat részei legyenek.